

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА**

**Ефективність банківського кредитування фізичних осіб в сучасних
умовах**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 431 групи
Спеціальності 072 Фінанси, банківська
справа та страхування
Освітньо-професійної програми Фінанси,
банківська справа та страхування
Сочинська Анастасія Вікторівна

Керівник доцент, кандидат економічних
наук Ковальов Віталій Валерійович
(наук. ступінь, вчене звання, П.І.Б.)
Рецензент завідувачка сектору роздрібного
бізнесу Херсонського обласного управління
АТ «Ощадбанк» Кулянкова Діана
Володимирівна
(посада, П.І.Б.)

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи організації банківського кредитування фізичних осіб	4
1.1. Економічна сутність споживчого кредитування	4
1.2. Процес управління організацією споживчого кредитування в банку	8
РОЗДІЛ 2. Аналіз системи організації банківського кредитування фізичних осіб	11
2.1. Аналіз основних показників кредитної діяльності банку ...	11
2.2. Проблем і тенденцій розвитку українського ринку кредитування	17
2.3. Пропозиції щодо розвитку банківського кредитування фізичних осіб	22
ВИСНОВКИ	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	25

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасну економіку неможливо уявити без розгалуженої системи банківського кредитування. Значне місце в структурі банківського кредитування займають кредити, надані фізичним особам, основні з них це споживчі кредити.

Мета дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо розвитку банківського кредитування.

Для досягнення мети дослідження визначено наступні основні **завдання:**

- вивчення сутності споживчого кредитування;
- вивчення процесу управління організацією споживчого кредитування в банку;
- проаналізувати основні показники кредитної діяльності банку;
- вивчення проблем і тенденцій розвитку українського ринку споживчого кредитування;
- надання пропозицій щодо розвитку банківського кредитування.

Об'єктом дослідження є процеси управління банківським кредитуванням.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти пошуку пропозицій щодо розвитку банківського кредитування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

1.1. Економічна сутність споживчого кредитування

У сучасній економіці споживче кредитування населення є одним з головних джерел доходів комерційних банків.

Споживчий кредит – це кредит, що надається комерційним банком населенню для оплати їх нагальних споживчих потреб, наприклад: купівля автомобіля, квартири, будинку, побутової техніки, меблів, подорожі та ін.

На сьогоднішній день вітчизняні комерційні банки, за рівнем розвитку споживчого кредитування, відстають від банків розвинених країн. Банківське кредитування є найбільш вагомою, з точки зору отримання чистого прибутку, операцією банку. Зараз у країні, особливої уваги набуває банківське кредитування фізичних осіб на різні строки й цілі.

"Споживче кредитування фізичних осіб – найпоширеніший вид кредитування в Україні. З кожним роком обсяги споживчих кредитів ростуть, також і збільшується частка проблемних кредитів. Незважаючи на прогресивні зміни в чинному законодавстві та постійне вдосконалення процесу кредитування, все ще є невирішені питання. У сучасних умовах, роль споживчого кредитування в Україні значно зростає під впливом фінансової глобалізації та макроекономічної ситуації. Його розвиток є одним з головних умов функціонування банківської системи в цілому, а також необхідністю для економічного розвитку країни" [8, С. 19].

Динаміка банківського споживчого кредитування та його розвиток залежить від рівня зацікавленості вітчизняних комерційних банків у

роздрібному споживчому кредитуванні, а також рівня попиту населення на кредити. При цьому бажання й можливості громадян країни користуватися банківськими кредитами залежить від рівня макроекономічного розвитку нашої країни.

Дослідженням проблем сучасного банківського кредитування фізичних осіб займалися такі вітчизняні вчені як: І.Бланк, Г.Белоглазова, С.Власова, Л.Жуков, С.Даниленко, О.Лаврушин, Е.Кроливецкая, А.Мохненко, П.Борщевський, М.Романовський, Ю.Бабічева, А.Попов, Г.Панова та ін.

"Кредитування фізичних осіб, поширене в усіх країнах світу, є запорукою соціальної та економічної стабільності, вносячи свій внесок у реалізацію основних напрямів державної політики. Держава, у свою чергу, займається контролем і підтримкою всіх кредитних організацій, надаючи державні гарантії. Об'єктами споживчого кредитування традиційно є продаж торговими організаціями товарів і послуг з відстрочкою платежу або надання кредитними організаціями позик з метою придбання будь-яких потреб" [4, С. 25].

Частіше всього населення бере позику на різні споживчі потреби, тому що, накопичити потрібну суму виходить досить складно, а отримавши позику, можна відразу придбати потрібні речі та вчасно сплачувати за зобов'язаннями. Умови в кредитних організаціях стають більш лояльними до власних клієнтів, вони постійно змінюють їх на більш сприятливі споживачам, частково надають відстрочку, все це для того, щоб будь який клієнт, зміг підібрати необхідний йому споживчий кредит.

Споживчий кредит – це кредит безпосередньо на споживчі потреби. Він надається в наступних формах: безготівкова, готівкова та товарна. Кредит у безготівковій та готівковій формі зазвичай надається банком під певні кредитні умови.

Розгляд таких умов займає декілька днів, тому що перевіряються

платоспроможність та особисті дані клієнтів банку. Коли клієнт не має часу чекати або йому потрібна невелика сума грошей, він звертається до мікрофінансових організацій, які діють на підставі ліцензії та можуть видавати грошові позики, з терміном від декілька днів до місяця. але такі кредитні організації завжди завищують відсоткові ставки. Це зумовлюється тим, що вони ніколи не перевіряють платоспроможність своїх клієнтів, а для подачі заявки на кредит потрібен лише паспорт. Тому всі ризики по кредиту закладаються у високу відсоткову ставку, яка майже ніким не контролюється. Кредити в товарній формі частіше видають великі торгові організації, отримуючи позики в комерційному банку, під товари, які будуть продані в кредит.

"Сьогодні споживче кредитування є основним напрямком банківської діяльності. Під споживчими кредитами розуміються кредити, що надаються фізичним особам (Споживачам) з метою придбання товарів (робіт, послуг) для особистих, сімейних, домашніх і інших потреб, не пов'язаних зі здійсненням підприємницької діяльності. Сфера дії споживчого кредиту набагато ширша. Споживчим кредитом може стати покупка нерухомості в розстрочку, кредит для отримання освіти, щоденні поточні покупки позичальника за допомогою кредитних карток, позики індивідуальним підприємцям і т.д. хоч вони і не в повній мірі відповідають класичному трактуванню поняття споживчого кредиту, але в деяких випадках можуть розглядатися саме як такі" [4, С. 31].

Грошові кошти, які позичальник отримав від кредитора на основі кредитного договору чи договору позики, в тому числі ті позики, які отримані з використанням електронних комп'ютерних засобів платежу, в цілях, які не пов'язані із здійсненням будь якої підприємницької діяльності.

Фінансування матеріальних витрат населення, має бути спрямоване на задоволення споживчих потреб та воно є основною метою будь якого споживчого кредитування населення.

Об'єктами споживчого кредитування фізичних осіб можуть бути товари, послуги чи гроші. Споживчий банківський кредит є надійним засобом задоволення різноманітних споживчих потреб населення країни.

Суб'єктами споживчого кредиту фізичним особам, виступають, з одного боку, комерційні банки, спеціальні кредитні установи, великі торгові підприємства та різні небанківські кредитні організації, а з другого боку – позичальники, населення країни.

Кредитор – це кредитна компанія та не кредитна фінансова організація, яка надала споживчу позику, позичальник – це фізична особа, яка звертається до кредитора з проханням отримати споживчу позику (кредит).

"Об'єктивна необхідність існування споживчого кредитування є в розбіжності потреб населення у фінансових ресурсах, придбанні товарів і послуг з джерелами покриття даних потреб, тобто спостерігається невідповідність суми доходів населення країни й високими цінами на предмети тривалого користування або дорогі послуги" [4, С. 47].

Суб'єкти кредитного ринку (банки, фінансові організації), у яких у розпорядженні є вільні фінансові ресурси (гроші), мають реальну можливість отримати додатковий дохід, позичає їх позичальнику на умовах зворотності, терміновості, платності.

На споживче кредитування фізичних осіб істотний вплив має ступінь розвиненості потреб населення країни й можливості реалізації їх на практиці, все це представлено на рис. 1.1.

Як бачимо з рис. 1.1 споживче кредитування є зручною формою сімейного фінансування, яке дозволяє придбати необхідні товари та послуги.

Споживчий банківський кредит сприяє підвищенню споживання товарів, так як скорочується період очікування необхідних фінансових благ, за рахунок використання населенням позикових коштів.

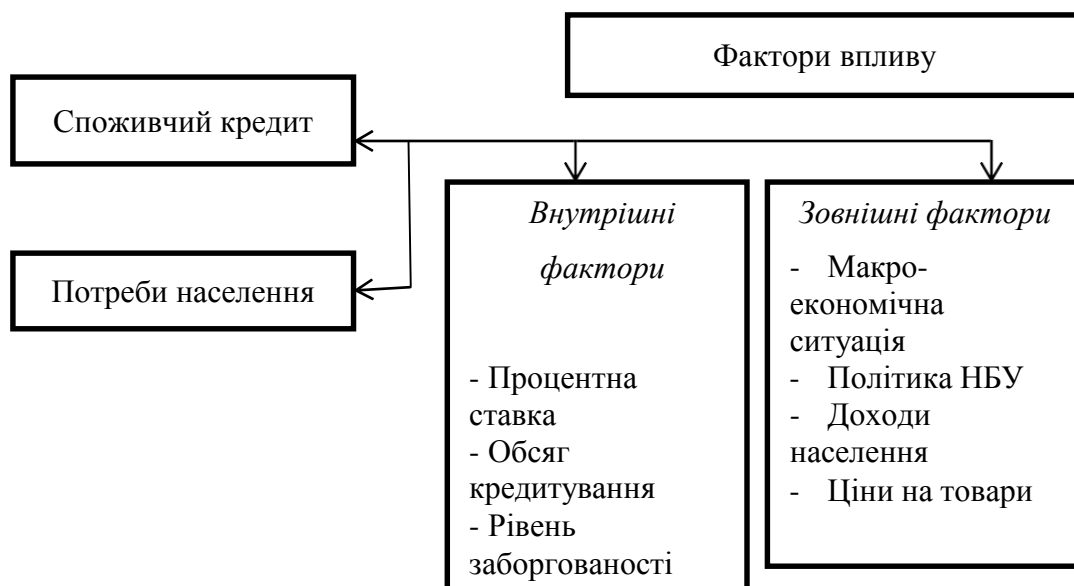

Рисунок 1.1 – Взаємодія споживчого банківського кредиту з потребами населення країни.

1.2. Процес управління організацією споживчого кредитування в банку

Банківське кредитування – є основним видом активних операцій комерційних універсальних банків та є першочерговим джерелом отримання прибутку, при цьому кредитування населення країни займає в сучасних універсальних комерційних банках від 15 до 25% їх кредитного портфеля.

Самим популярним видом кредиту у населення є споживче кредитування. Майже 60% відсотків населення користуються споживчим кредитуванням, яке з року в рік набирає популярність серед усіх верств населення країни.

"Ефективна організація споживчого кредитування в комерційному банку сприяє диверсифікації банківської діяльності, отриманню доходів, а з точки зору банківських клієнтів – підвищення якості життя населення та стимулювання його платоспроможного попиту" [17, С. 15].

Розвиток споживчого кредитування в банківській системі України

почалося зовсім недавно з просування так званого експрес-кредитування, тобто кредитування населення країни на невеликі суми й терміни.

"Процес управління організацією споживчого кредитування в банку включає певну сукупність певних етапів, у результаті яких клієнт отримує кредит, а фінансова організація прибуток у вигляді відсотків по кредиту. У кожному банку розроблено свій процес кредитування" [8, С. 26].

Основними етапами банківського кредитування є:

- підготовчий етап, який включає в себе розгляд кредитної заявки позичальника та перевірку заявлених ним параметрів кредиту;
- оцінка кредитоспроможності клієнта, яка полягає у всебічному вивченні фінансового стану потенційного позичальника та його кредитної історії, визначення суми кредиту банку;
- оформлення банківського кредиту, підписання договору між сторонами та видача кредиту споживачу;
- супровід кредиту, який полягає в контролі за погашенням кредиту банку та своєчасному реагуванні на будь-які зміни фінансового стану позичальника банку з метою мінімізації всіх ризиків неповернення кредиту банку;
- погашення банківського кредиту споживачем.

Кожен з цих етапів кредитування вимагає ретельного опрацювання, яке повинне спиратися на нормативно-правову базу. Нормативно-правові документи, які регулюють усі процеси споживчого банківського кредитування включають внутрішні й зовнішні нормативні документи.

У теперішній час, внутрішні банківські процедури, які регулюють процес кредитування поділяються на такі:

- кредитна політика комерційного банку;
- загальний порядок здійснення кредитних операцій у банку;

- зразки форм типових договорів банку;
- методика оцінки платоспроможності кожного клієнта.

Усі банки самостійно розробляють нормативні процедури та врегульовують процеси кредитування.

Сьогодні, процеси банківського кредитування можна поділити на декілька етапів, на кожному з цих етапів уточнюються характеристики позички чи кредиту, способи її погашення та видачі.

Рішення про можливість надання банківського кредиту приймається органом управління банку або, у деяких випадках уповноваженою особою.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

2.1. Аналіз основних показників кредитної діяльності банку

Сьогодні, як показує практика, банківський споживчий кредит – є самий затребуваний кредит, він займає близько 80% усіх запитів.

Кількість банківський споживчих кредитів швидко зростає з кожним роком. Кредити на поточні потреби є найбільшими у портфелях низки провідних вітчизняних банків. Кредити банку на поточні потреби складають близько 70% роздрібного портфеля банку (ще 20% – на придбання власної нерухомості, 7% – на придбання автомобіля та 3% – на інші господарські цілі). Після кризи збільшення банківського кредитування значною мірою може пояснюватися відкладеним споживчим попитом. Наразі в країні цей фактор не дуже значний.

Головним у цьому є дуже високі споживчі потреби та мале зростання доходів наших громадян. Потреби, спонукають громадян витратити свої майбутні доходи на задоволення власних потреб. Доходи, дають упевненість, що кредит не буде впливатиме на сімейний бюджет. Високий попит на банківські кредитні ресурси дає змогу банкам зберігати високі відсоткові ставки по кредитах.

Споживчі банківські кредити у гривні зростають великими темпами, близькими до 30% з року в рік. Наразі, відношення нових споживчих кредитів деяких банків до їх споживчих витрат досягло 7%. Для небанківських фінансових установ та організацій цей показник становить близько 2%. Відношення приросту заборгованості населення країни за споживчими кредитами комерційних банків і НБФУ до споживчих витрат населення залишається дуже низьким. Тому роль споживчого кредитування населення країни в підтриманні споживчого

попиту за останні декілька років значно посилилася.

У табл. 2.1 наведено динаміку та структуру виданих кредитів банками за останні роки та частку споживчих кредитів.

Таблиця 2.1

Динаміка виданих банківських кредитів за 2014-2020 роки

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Загальна сума кредитів, виданих банками України, млн. грн.	192479	211842	178440	163658	179063	202883	217035
У тому числі - Споживчі кредити, млн. грн.	136814	134711	106355	102563	129965	153491	177202
Частка споживчих кредитів у загальній сумі, %	71,08	63,59	59,60	62,67	72,58	75,66	81,65

Як бачимо з табл. 2.1, динаміка виданих кредитів за останні роки мала неоднозначну тенденцію. У 2015 році відбулося збільшення суми кредитів на 19 363 млн. грн. у порівнянні з 2014 роком. До 2017 року відбувалося зменшення сум наданих кредитів. У 2017 році було видано кредитів на суму 163658 млн. грн., що на 48184 млн. грн. менше ніж у 2015 році.

Починаючи з 2016 року й до 2020 відбувається зростання загального розміру кредитів та споживчих. Станом на січень 2020 року загальний обсяг кредитів становив 217035 млн. грн., у порівнянні з 2017 роком збільшився на 53 377 млн. грн. Обсяг споживчих кредитів також збільшувався з кожним роком, починаючи з 2017 року. Станом на січень 2020 року споживчих кредитів видано на суму 177202 млн. грн.,

що на 74639 млн. грн. більше, ніж у 2017 році.

Як видно з розрахунків, зростає й частка споживчих кредитів у загальній сумі кредитів. Якщо у 2016 році частка становила 59,60%, то у 2020 році вона збільшилася до 81,65%.

Таким чином, надано оцінку динаміки розвитку ринку споживчого кредитування, було виявлено, що незважаючи на проблеми ринок вважається перспективним і розвивається.

"Одним з важливих каталізаторів зростання чистих активів банківської системи країни у 2018 році був зріст їх високоліквідних активів (близько 50 млрд. грн.). Кредитний портфель банківської системи країни зріс майже на 30 млрд. грн., з них близько 20 млрд. грн. зростання кредитного портфелю фізичних осіб та близько 10 млрд. грн. зростання кредитного портфелю юридичних осіб країни.

Для того щоб провести оцінку ефективності управління кредитними операціями в комерційному банку, спочатку визначимо тип кредитної політики банку. Для цього визначимо частку кредитів клієнтам у загальному обсязі активів комерційного банку" [8, С. 23].

Дані представлено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Аналіз кредитної активності банку у 2014-2019 рр.

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Кредити клієнтам, млн.грн.	161339	177810	54692	38 118	52 020	61 033
Активи банку, млн. грн.	204585	264886	220018	259061	282 037	314106
Питома вага кредитів в активах банку	78,8%	67,13%	24,86%	14,71%	18,44%	19,43

Як бачимо з даних табл. 2.2, кредитна активність банку зазнала

значних змін унаслідок зміни форми власності. Так, раніше, кредитування займало найбільшу частку в структурі активних операцій комерційного банку – 78,8% в 2014 р. та 67,13% в 2015 році. Найбільший обсяг кредитів, наданих банку, припав на 2015 р. і склав близько 200000 млн. грн., далі ми бачимо зменшення кредитної діяльності банку, що призвело до зменшення його кредитного портфеля до 60 000 млн. грн. у 2019 році, тобто близько на 110000 млн. грн.,

Восени 2016 року комерційний банк реструктуризував частку свого кредитного портфеля загальною вартістю близько 130 0000 млн. грн., до вирахування свого резерву під знецінення станом на кінець року.

У 2018 р. та 2019 р. ми спостерігаємо нарощування кредитного портфеля банку. Так, приріст кредитних операцій банк у 2018 році склав 36,47% , у 2019 році – 17,32% .

Щодо позичальників, то для банку в 2014-2015 рр. пріоритетними були ті юридичні особи, які працюють переважно у сфері торгівлі світлим нафтопродуктами (табл. 2.3).

Як бачимо з табл. 2.3 частка кредитів, які надаються фізичним особам з кожним роком зростає. Якщо у 2014 році питома вага кредитів фізичним особам становила 16,2% в загальній сумі кредитів банку, то у 2018 році вона становила 22,3%, що на 6,1% більше.

"У структурі кредитного портфеля банку з'явилася така позиція: "Кредити, що управляються як окремий кредитний портфель". На кінець 2016, 2017 та 2018 років ця позиція включала в себе непрацюючі банківські кредити, які були видані до зими 2016 року. Цей портфель має такі ж самі показники кредитного ризику, незалежно від будь якої класифікації за галуззю економіки та напрямом її діяльності. Банк працює з корпоративним сегментом, так він підтримує свій основний сегмент – роздрібний малий та середній бізнес" [4, С. 61].

Розрахунки напрямів банківського кредитування фізичних осіб країни буде наведено в табл. 2.4.

Аналіз кредитної активності банку у 2014- 2018 рр.

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Загальна сума кредитів клієнтам, млн. грн.	180 714	217 689	227 924	237 181	291 936
Кредити юридичним особам, млн. грн.	149 365	184 193	2 639	3 330	5 648
Питома вага кредитів юридичним особам в загальній сумі кредитів банку	82,7%	84,6%	1,2%	1,4%	1,9%
Кредити фізичним особам, млн. грн.	29 274	31 244	31 652	44 066	65 242
Питома вага кредитів фізичним особам в загальній сумі кредитів банку	16,2%	14,4%	13,9%	18,6%	22,3%
Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу, млн. грн.	2 075	2 252	2 494	4 210	8 251
Питома вага кредитів підприємствам малого та середнього бізнесу в загальній сумі кредитів банку	1,1%	1,0%	1,1%	1,8%	2,8%

Таблиця 2.4

Напрями кредитування фізичних осіб банку 2014-2018 рр.

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Загальна сума кредитів фізичним особам	29 274	31 244	31 652	44 066	65 242
Кредити фізичним особам – кредитні картки	22 092	20 884	19 749	30 354	45 314
Питома вага карткових кредитів в загальній сумі кредитів фізичним особам	75,5%	66,8%	62,6%	68,9%	69,8%
Кредити фізичним особам – іпотечні кредити	5 228	8 099	9 045	9 130	12 923
Питома вага іпотечних кредитів у загальній сумі кредитів фізичним особам	17,9%	25,9%	28,8%	20,9%	20,3%
Кредити фізичним особам – споживчі кредити	171	88	1 069	3 144	4 193
Питома вага споживчих кредитів у загальній сумі кредитів фізичним особам	0,6%	0,3%	3,6%	7,3%	6,4%
Кредити фізичним особам на придбання автомобіля	232	261	264	264	332
Питома вага кредитів на придбання автомобіля в загальній сумі кредитів фізичним особам	0,8%	0,8%	0,9%	0,7%	0,9%
Інші кредити фізичним особам	1 141	1 648	1 054	660	672
Питома вага інших кредитів в загальній сумі кредитів фізичним особам	3,9%	5,3%	3,5%	1,6%	1,4%
Фінансовий лізинг	410	264	164	197	654
Питома вага фінансового лізингу в загальній сумі кредитів фізичним особам	1,4%	0,8%	0,6%	0,5%	1,2%

Як бачимо з табл. 2.4 кредитний продукт, який має найбільший попит у фізичних осіб є кредитні карти, обсяг яких щороку зростає. За останні роки вони збільшились у два рази. У 2014 в абсолютному вираженні кредитні карти становили близько 22 000 млн. грн., то вже у 2018 році вони склали 45 000 млн. грн., тобто темп приросту становить близько 105%.

"Високою є також частка іпотечних кредитів – у 2018р. кожна 5 гривня була позичена на придбання нерухомості. Це склало близько 5 000 млн. грн. у 2014р., 8 000 млн. грн. у 2015р. та 9 000 млн. грн. у 2016р. В 2017р. обсяг іпотечних кредитів не змінився та склав приблизно 9 000 млн. грн., а у 2018р. склав значно більше – 12 000 млн. грн. В країні спостерігався стабільний ріст споживчих кредитів – від 0,6% в 2014 році до 6,4% в 2018 році. В 2015 році було найменше значення цього показника – 88 млн. грн. Зі зміною політики банку в 2016 частка споживчих банківських кредитів склала 3,6%, – 1 069 млн. грн. В 2017 році обсяг кредитів зріс майже 3 до 3 144 млн. грн., а в 2018 році – 4 193 млн. грн." [4, С. 66].

Можливо відмітити позитивну тенденцію у зростанні банківського кредитування фізичних осіб через так званий фінансовий лізинг. Тоді як, банк визначає це як пріоритетний напрям, можливо сподіватися на подальше зростання цього розрахункового показника.

2.2. Проблем і тенденцій розвитку українського ринку кредитування

Споживче кредитування в Україні в останні роки зростає високими темпами. Це пов'язано, в першу чергу, з появою нових кредитних продуктів і доповненням вже існуючих. Однак ринок кредитування продовжує відчувати проблеми, пов'язаних з низькою платоспроможністю і фінансовою нестійкістю позичальників,

недоліками в законодавчо-правовому та нормативному полі діяльності кредитних організацій, регіональними відмінностями в соціально-економічному та політичному положеннях та інші.

Ключова ставка може опуститися до 6% до кінця року, прогнозують експерти. Сам ЦБ не виключає зниження до 6-7% в залежності від ринкової кон'юнктури. Якщо ставка продовжить знижуватися, то вона потягне за собою вниз і роздрібні ставки.

Незважаючи на зниження частки проблемних кредитів, даний показник залишається значним. Оптимальним значенням простроченої заборгованості прийнято вважати показник, що не перевищує 2%.

На перспективи обслуговування боргу в найближчі роки будуть впливати наступні фактори:

- підвищення податкового навантаження громадян, підвищення тарифів та інфляція негативно позначаться на реальних наявних доходах населення, зробивши обслуговування кредиту більш важким тягарем;
- підвищення пенсійного віку торкнеться громадян, які оформили кредит, які планували при виході на пенсію отримати додатковий дохід;
- зростання процентних ставок призведе до додаткових витрат при рефінансуванні кредитів.

Багато аналітиків відзначають кілька поведінкових типів банківських клієнтів: ті, які ні за яких умов не візьмуть кредит і ті, хто мав досвід обслуговування кредиту або мають поточний кредит. Видати кредит першому неможливо, тому зростання кредитування багато в чому пов'язаний зі другим типом клієнтів. Одним з показників, що характеризують близькість кризи споживчого кредитування, буде рівень боргового навантаження осіб, мають два і більше кредиту. Тому не можна ні за яких умов допускати ірраціональну поведінку комерційних банків, що супроводжується видачею додаткових довгих кредитів громадянам, дохід яких не росте.

Ще однією негативною тенденцією в розвитку кредитування

фізичних осіб стає розширення масштабів діяльності небанківських структур, у тому числі з сегмента тіньового банкінгу, що проявляється:

- в активній діяльності мікрофінансових організацій з надання кредитів населенню;

- у розширенні масштабів діяльності ломбардів, регулювання яких НБУ тільки формується;

- у появі сегмента ринку р2р-кредитування (кредитування peer-to-peer, або так званого взаємного кредитування) і краудфандінга в цілому.

Таким чином, хоча кредитний портфель у банківській системі знаходиться в фазі активного розвитку, однак виникло і чимало проблем.

По-перше, проблеми споживчого кредитування в основному пов'язані з дуже високою насиченістю ринку, оскільки практично все населення має вже споживчі кредити і не хоче або не може брати нові.

По-друге, відзначимо, що спостерігається негативна динаміка зростання простроченої заборгованості.

По-третє, ще однією причиною стала несумлінність більшості банків, що має місце при підписанні договору з позичальником, банки замовчують про наявність прихованих виплат, в результаті особа, яка взяла споживчий кредит має виплачувати більш значну суму, ніж йому очікувалося.

По-четверте, іншою причиною скорочення темпів зростання споживчого кредитування експерти називають зниження вимог банками до позичальників при оформленні кредитів, що призводить до істотного зростання кількості

«безнадійних кредитів», які несуть банкам реальну загрозу.

Таким чином, ринок кредитування в Україні поступово зростає, має досить високу тенденцію, однак спостерігається уповільнення темпів зростання, що свідчить про погіршення розвитку даного сектора економіки за рахунок появи нових проблем.

Крім очевидних переваг, споживчі кредити мають чимало проблем. Основні з них: проблема неплатежів по споживчим кредитами; кредитування, яке часто веде до «боргової ями»; низький рівень капіталізації, банки-новачки не можуть надати достатню кількість кредитів, у зв'язку з браком коштів.

Подібні проблеми можна вирішити кількома шляхами:

- удосконалення методик оцінки кредитоспроможності споживачів;
- підвищення контролю над внутрішніми діями працівників;
- удосконалення судової системи в банківській сфері;
- вивчення досвіду іноземних банків у даній сфері.

Важливу роль у вирішенні проблем грає й державне регулювання, цілями якого є:

- перерозподіл ресурсів у відповідність з можливостями сучасної економіки;
- контроль над рухом грошової маси на державному, регіональному і локальному рівнях;
- забезпечення умов для зростання результативності використання бюджетних позичок.

У цілому, споживче кредитування є одним з найбільш перспективних напрямків в банківській сфері. В першу чергу це обґрунтовано зростанням потреб сучасного соціуму, і як наслідок, розвитком ринку кредитування. Для вирішення проблем, що виникають в сфері кредитування, необхідний комплексний аналіз платоспроможності фізичної особи, аналіз фінансового становища фірми-кредитора, для обліку можливих ризиків, статистичний аналіз ринку кредитування, вивчення тенденцій у кредитній сфері.

За своїм призначенням банк повинен представляти основу стабільності економічної системи і бути одним більш надійних і стійких інститутів суспільства. В сучасних умовах нестабільної економічного і

правового середовища банки повинні прагнути не тільки до збереження, а й збільшення коштів своїх вкладників практично самостійно. В таких умовах першочергового значення набувають професійне управління банківськими ризиками та оперативне розпізнання, і облік факторів ризику.

У нинішніх економічних умовах, на жаль, зберігається високий рівень вразливості банківського сектора, високі ризики кредитування, які визначаються не досить ефективною структурою економіки, недоліками управління та низької прозорістю багатьох підприємств.

Безумовно, кредитні операції – це основа банківського бізнесу, адже саме ця ніша банківських послуг є головною статтею доходів банку.

Хоча ці операції і пов'язані з кредитним ризиком неповернення позики, якому схильні до банки в процесі кредитування клієнтів. Ефективне управління кредитним портфелем починається з ретельної розробки політики кредитування кредитною організацією. Формується документ, в якому сформульовані цілі, і завдання надання грошових коштів в частині забезпечення високої якості активів.

Ринок споживчого кредитування в Україні має значний потенціал. Наведені заходи можуть сприяти розвитку і зміцненню розвинутого ринку кредитування, який в значній мірі може виступити як джерело стимулювання споживчого попиту, зростання рівня добробуту громадян.

Отже, аналіз дозволив виявити, що споживче кредитування є перспективним і динамічним напрямком банківського бізнесу, яке навіть в кризових умовах розвитку української економіки має позитивною динамікою. Але сучасні умови реалізації споживчого кредитування в вітчизняних банках створюють передумови для формування проблем в його розвитку.

Основні завдання, які необхідно вирішити найближчим часом в сфері споживчого кредитування:

- підвищення фінансової грамотності населення;
- забезпечення громадян усією необхідною інформацією на етапі укладення договору;
- запобігання неповернень заборгованості та захист кредиторів, в тому числі шляхом збору інформації, формування кредитних історій, підвищення дієвості інститутів застави і забезпечення;
- удосконалення системи роботи з поганою заборгованістю - дієвих судових і виконавчих процедур.

2.3. Пропозиції щодо розвитку банківського кредитування фізичних осіб

Проведені дослідження особливостей організації споживчого банківського кредитування дав змогу виділити такі проблеми:

1. Відсутність у банку простого механізму повернення кредиту в разі неспроможності позичальника. Вартість таких помилок дуже велика: судові банківські витрати, втрата коштів суми боргу, втрачений час банку, адміністративні витрати, втрата коштів і втрата потенційних позичальників.

2. Проблеми класифікації та оцінки позичальника, це означає для комерційного банку необхідність відсікання поганих позичальників і достовірну оцінку потенційних позичальників банківського кредитного продукту.

3. Проблема кредитної застави, насамперед, сам механізм реалізації кредитної застави є не досить зручним. Сьогодні, багато лазівок у законодавстві, які дозволяють позичальникові передавати або продавати предмет застави.

4. Проблема зниження темпу росту видачі банківських споживчих кредитів зумовлена зниженням попиту на банківські продукти й перехід до банків конкурентів у зв'язку з досить високими відсотковими

ставками.

Нами запропоновано наступні напрями вирішення проблем організації споживчого кредитування банку:

1. Увести тимчасову процедуру зменшення кредитних лімітів за споживчими кредитними картками для клієнтів, які допускають прострочення;
2. Упровадження нового методу оцінки ризику неповернення кредиту;
3. Використання нових інформаційних технологій в процесі кредитування юридичних і фізичних осіб в банку;
4. Упровадження нової системи оцінки кредитоспроможності позичальника.

ВИСНОВКИ

Сучасний економічний розвиток країни неможливо уявити без кризи в банківському секторі, який негативно впливає на фінансові результати роботи банків. Причини таких банківських криз можуть бути різноманітні, наприклад, політична нестабільність чи недосконалість законодавчої бази, як наслідок знижуються доходи та купівельна спроможність населення, а це є визначальним фактором у споживчому кредитуванні населення.

Споживче банківське кредитування фізичних осіб – є дуже потужним сектором діяльності комерційних вітчизняних банків. Але надання й супроводження споживчих кредитів стикається низкою проблем, які викликані, на нашу думку, як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками.

Для дослідження змін у динаміці обсягів банківських споживчих кредитів, охарактеризовано ситуацію з основними макроекономічними показниками діяльності комерційного банку.

Для зменшення ризиків у банківському секторі надання споживчих позичок, потрібно постійно підвищити фінансову спроможність населення, потрібно відновити його довіру до банківської системи країни, а також підвищувати належний рівень фінансової освіченості громадян і забезпечити високий рівень захисту споживачів банківських послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Л.А. Значення та вплив системно важливих банків на стан банківської та економічної системи. *Modern Economics*. 2019. № 1. С.27-35.
2. Брусер А.В. Телемаркетинг. К.: Фенікс, 2018. 190с.
3. Васюренко О.В. Інструментарій аналізу в системі кредитного ризик-менеджменту. К.: УБС НБУ, 2010. 191с.
4. Герасимович А.М. Аналіз діяльності комерційного банку. Житомир: ПП "Рута", 2018. 384с.
5. Грищенко Т.В. Проблеми формування та реалізації кредитної політики комерційних банків. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*, 2005. №79. С. 12-15.
6. Гуцал І.С. Банківське кредитування суб'єктів ринку в трансформаційній економіці України. К.: ВАТ «БІБЛЬОС», 2011. 242с.
7. Доценко І.О. Сутність та значення кредитної діяльності банку у сучасних умовах економічного розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. №12. С. 94–98.
8. Кириченко О.А. Банківський менеджмент. К.: Академія, 2013. 320с.
9. Ковальчук Т.Т. Ліквідність комерційних банків. К: Знання, 2006. 120с.
10. Ковальчук А.Т. Банківський кредит: правові засоби повернення. К.: Знання, 2011. 150с.
11. Мохненко А.С. Аналіз ефективності функціонування підприємств продовольчої сфери / А.С. Мохненко, О.М. Федорчук, О.І. Протосвіцька // *Обліково-аналітичне забезпечення й оподаткування розвитку суб'єктів агробізнесу та сільських територій: колективна монографія; за ред. Л.О. Мармуль. – Херсон: Айлант, 2019. – С. 223-235.*
12. Мохненко А.С. Економічна сутність конкуренції і

конкурентоспроможності / А.С. Мохненко // Таврійський науковий вісник. – Херсон, 2010. – № 68. – С. 165-171.

13. Мохненко А.С. Інвестиційно-інноваційне забезпечення конкурентоспроможного розвитку підприємств / А.С. Мохненко, О.М. Федорчук, О.І. Протосвіцька // Розвиток підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища: управління, реалізація та перспективи: колективна монографія; за ред. Шарко М.В. – Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2019. – С. 227-243.

14. Мохненко А.С. Оцінка конкурентоспроможності підприємств агропромислового сектору економіки / А.С. Мохненко // Сучасний стан та пріоритети розвитку системи обліку, оподаткування й аналізу виробничо-економічної діяльності суб'єктів господарювання агропромислового сектору економіки: монографія; за ред. Л.О. Мармуль. – Херсон: Айлант, 2018. – С. 158-167.

15. Мохненко А.С. Підвищення економічної ефективності підприємств в умовах євроінтеграційних процесів / А.С. Мохненко // Теорія, методологія і практика обліку, оподаткування й аналізу виробничо-економічної діяльності суб'єктів агробізнесу та сільських територій: нові реалії та перспективи в умовах інтеграційних процесів: колективна монографія; за ред. Л.О. Мармуль. – Херсон: Айлант, 2020. – С. 187-200.

16. Мохненко А.С. Стратегія розвитку регіонального газотранспортного підприємства / А.С. Мохненко, К.В. Мельникова, О.М. Федорчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". – Херсон, 2018. – № 32. – С. 91-94.

17. Мохненко А.С. Управління конкурентоспроможністю підприємства на основі застосування системного підходу / А.С. Мохненко, О.М. Федорчук, О.І. Протосвіцька / Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту – Черкаси,

2018. – № 2 (25). – С. 13-25.

18. Мохненко А.С. Формування системи забезпечення зовнішньоекономічної діяльності газотранспортного підприємства / А.С. Мохненко // Структурна модернізація економіки: прогностичні сценарії та перспективи розвитку регіону: монографія; за ред. проф. Шарко М.В. – Херсон: ПП "Вишемирський", 2018. – С. 276-284.

19. Mokhnenko A. Software economy as a vector of management of innovative infrastructure of the region / A. Mokhnenko, O. Fedorchuk, K. Melnikova // Вісник Хмельницького національного університету. Серія "Економічні науки". – Хмельницький, 2019. – № 5. – С. 7-10.

20. Mokhnenko A. Concept of sustainable development of the food sector enterprises in the competitive environment / A. Mokhnenko, O. Fedorchuk, O. Protosivitska // Development of the innovative environmental and economic system in Ukraine: monograph; edited by Khudolei V., Ponomarenko T. – Prague: OKTAN PRINT s.r.o., 2019. – С. 123-141.

21. Mokhnenko A. Integration of the supply chain management and development of the marketing system / I.Perevozova, L.Horal, A.Mokhnenko, N.Hrechanyk, A.Ustenko, O.Malyuka, L.Mykhailyshyn // International Journal of Supply Chain Management. – 2020. – № 9. – Issue 3. – P. 496-507.

22. Mokhnenko A. Mathematical-Logistic Model of Integrated Production Structure of Food Production / A.Mokhnenko, V.Babenko, O.Naumov, I.Perevozova, O.Fedorchuk // CEUR Workshop Proceedings, 2020, Volume 2732, P. 446-454.

23. Носова Т.П. Сучасна система кредитування фізичних осіб. Фінанси и кредит. 2007. № 29. С. 28–31.

24. Пересада О.А. Кредитування міжнародними фінансово-кредитними установами українських підприємств. К.: Лібра, 2001. 126с.

25. Савлук М.І. Гроші та кредит. К.: КНЕУ, 2012. 598с.

26. Сергеева О.С. Управління грошовими потоками банків. Одеса,

2015. 282с.

27. Слобода Л. Напрями вдосконалення роботи банків України з проблемними активами в посткризовий період. Вісник НБУ. 2011. № 4. С. 46-51.

28. Савицкая Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства. К.: Знання, 2007. 668с.